

**SEEMIG Nacionalna strategija unapređenja proizvodnje i korišćenja
podataka o migracijama za Republiku Srbiju
(Predlog nacionalne strategije unapređenja i korišćenja podataka o
migracijama, tržištu rada i ljudskom kapitalu)**

2014

Ovaj predlog nacionalne strategije izrađen je u okviru projekta SEEMIG - Upravljanje migracijama i posledice migracija u Jugoistočnoj Evropi – transnacionalne aktivnosti ka strategijama zasnovanim na dokumentaciji.

Referentni broj projekta: SEEMIG – SEE/C/0006/4.1/X

Dokument je nastao u okviru aktivnosti *Strategije, izgradnja kapaciteta i transnacionalnog dijaloga*, pod koordinacijom Univerziteta u Trentu i Univerziteta u Beču.

Informacije objavljene u izveštaju odražavaju stavove autora, a njihovo korišćenje ne podleže odgovorosti institucija i Programa angažovanih na realizaciji Projekta.

Autori: V. Lukić, V. Nikitović, G. Penev, J. Predojević-Despić, M. Rašević (Institut društvenih nauka) i G. Bjelobrk, Z. Jančić, M. Jovanović, G. Jordanovski (Republički zavod za statistiku).

Ovaj rad je podložan autorskom pravu. Sva prava su zaštićena, bilo da je reč o delu teksta ili celini.

Informacije o reprodukciji delova ovog dokumenta mogu se naći na sajtu **www.idn.org.rs**. Zahtevi se mogu uputiti na: Institut društvenih nauka, Beograd, Kraljice Natalije 45 ili putem e-mail adrese office@idn.org.rs i Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, Milana Rakića 5 ili putem e-mail adrese seemig.sors@stat.gov.rs

Preporuka za citiranje: IDN, RZS (2014): SEEMIG Nacionalna strategija unapređenja proizvodnje i korišćenja podataka o migracijama za Republiku Srbiju (Predlog nacionalne strategije unapređenja i korišćenja podataka o migracijama, tržištu rada i ljudskom kapitalu) izrađena u okviru projekta SEEMIG - Upravljanje migracijama i posledice migracija u Jugoistočnoj Evropi – transnacionalne aktivnosti ka strategijama zasnovanim na dokumentaciji.

Ovaj dokument *Preporuke za politiku unapređenja podataka o migracijama u Republici Srbiji* dostupan je na: <http://www.idn.org.rs>

1. UVOD

Jedan od glavnih ciljeva SEEMIG projekta je jačanje polja donošenja odluka na osnovu upravljanja migracijama zasnovanom na dokumentaciji. Stoga je cilj ovog dokumenta da definiše glavne oblasti mogućeg političkog delovanja u Srbiji, najveće probleme u sistemu praćenja podataka o migracijama u naznačenim oblastima mogućeg delovanja, kao i moguće preporuke za unapređenje vođenja i korišćenja podataka o migracijama u Srbiji. Na taj način će ovaj dokument pomoći donosiocima odluka u boljem prilagođavanju političkih mera i građenju upravljanja migracijama u Srbiji zasnovanom na dokumentaciji.

Ovaj strateški dokument na nacionalnom nivou sastoji se od pet delova, uključujući i uvod. Drugi deo čini pregled kompleksnog odnosa između migracija, demografskih procesa i promena koji se odnose na tržište rada i ljudski kapital. U trećem delu su navedeni glavni društveni izazovi koji se odnose na međunarodne migracije u Srbiji. Glavne oblasti mogućeg političkog delovanja su takođe definisane u ovom delu. U četvrtom delu se razmatraju najveći problemi u sistemu podataka i njihovim mogućim rešenjima. Kratak pregled glavnih migracionih izazova, koji su analizirani tokom SEEMIG projekta, takođe je dat u ovom delu. U petom delu se navode predlozi i preporuke za političke mere koje donosioci odluka u Srbiji treba da podstiču i razvijaju na nacionalnom nivou.

Imajući u vidu širok opseg aktivnosti SEEMIG projekta i rezultate bazirane na uključivanju brojnih izvora podataka i istraživačkih metoda, u ovom dokumentu se iznose najvažniji izazovi na polju migracija nastalih kroz sveobuhvatnu nacionalnu istorijsku analizu migracionih trendova, ljudskog kapitala i demografskih procesa u Srbiji, i širem kontekstu Jugoistočne Evrope. Rezultati brojnih aktivnosti SEEMIG projekta, kao što su radionice posvećene forsajtu vežbi i razgovora putem fokus grupa, korišćeni su kao osnova za definisanje glavnih polja za političko delovanje (Pogledati Annex 1). Ti rezultati su nastali kao rezultat konstruktivnog dijaloga između ključnih predstavnika tzv. zainteresovanih strana u oblasti upotpunjavanja mera u oblasti migracija: donosioca odluka i državnih službenika, istraživača i stručnjaka. Na taj način je omogućeno bolje razumevanje polja političkog delovanja koje treba dodatno podsticati, kao i slabosti koje treba prevazići kroz predloge i preporuke donosiocima odluka. Glavni problemi izneti u dokumentu dodatno su precizirani na osnovu nacionalnog izveštaja o postojećim bazama podataka u Srbiji i zemljama Jugoistočne Evrope, kao i Akcionom planu za njihovo upotpunjavanje. Vremenski okvir predviđen za ovaj predlog nacionalne strategije je sedam godina, a predviđeno je da se predviđene mere podele na kratkoročne i dugoročne očekivane ishode.

2. KONTEKST

U Srbiji su spoljne migracije, neposredno posle uspostavljanja nove komunističke vlasti, postale strogo kontrolisane i manje intenzivne. Liberalizacija političkih prilika u SFRJ, poboljšanje odnosa sa zapadnim zemljama, pokretanje privredne reforme (1965) i pojava "otvorene" nezaposlenosti doveli su potpune promene politike u pogledu mogućnosti putovanja van zemlje i masovne ekonomske emigracije. Nove okolnosti omogućile su veliku ekspanziju spoljnih ekonomskih migracija. Broj građana Srbije koji su bili na radu ili boravku u inostranstvu se, prema rezultatima popisa stanovništva sprovedenih 1971, 1981. i 1991. godine, neprestano povećavao (sa 204.000 na 269.000, a zatim na 274.000). U to vreme, približno svaki trideseti stanovnik Srbije živeo je u inostranstvu (udeli su iznosili od 2,8 % u 1971. do 3,5 % u 1991. godini).

U proteklih četvrt veka, od 1990. do danas, demografski razvitak Srbije se odvijao u izuzetnim društvoekonomskim i istorijskim okolnostima. Ovaj period može se podeli na dva potperioda. Prvi, od 1990. do 2000. godine, bio je obeležen raspadom SFR Jugoslavije, ratovima u okruženju, teškim sankcijama Ujedinjenih nacija i međunarodom izolacijom zemlje. Drugi potperiod traje od oktobra 2000. godine, i odlikuje se političkom, društvenom i ekonomskim obnovom, kao i dubokim reformama. Oba razdoblja se odlikuju ličnom i opštom nesigurnošću stanovništva i rastućom

nezaposlenošću. Broj nezaposlenih je povećan sa 467.000 u 1990. na 722.000 u 2000, da bi u 2013. dostigao 775.000.¹ Takođe, u 2012. godini stopa rizika od siromaštva iznosila je 24,6%, što je najviše u grupi od 30 zemalja u kojima je sprovedena Anketa o prihodima i uslovima života (SILK).

Poslednjih četvrt veka je i s demografske tačke gledišta jedno izuzetno razdoblje. Demografska statistika, kao i rezultati poslednja tri popisa stanovništva (iz 1991, 2002. i 2011), pokazuju da su neki demografski procesi postali mnogo intenzivniji (na primer, starenje stanovništva, dezagrarizacija, homogenizacija etničke strukture, iseljavanje iz zemlje). Istovremeno, drugi procesi su značajno usporeni ili naglo prekinuti (urbanizacija, depopulacija nekih malih područja). Skorašnji demografski razvoj Srbije odlikovao se i pojavom potpuno novih procesa (prisilne migracije, pre svega), koji nisu bili prisutni u prethodnom posleratnom razdoblju (1950-1980).

Srbija je 1. januara 2014. godine imala 7.146.759 stanovnika, ili za 351.242 manje nego u vreme Popisa 2002. i za 402.219 manje od stanovništva u zemlji u vreme Popisa 1991. To znači da je smanjenje stanovništva ostvareno uglavnom nakon 2000. godine. Tokom 1990-ih godina prirodni priraštaj bio je negativan (počev od 1992), dok je migracioni saldo bio pozitivan i to isključivo zbog dolaska izbeglica i interno raseljenih lica, a kao posledica oružanih sukoba u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji.

U Srbiji je i posle 2000. godine broj umrlih bio veći od broja živorođenih. Ujedno je broj iseljenih nadmašio broj doseljenih. Tako je migracioni saldo, posle jedne decenije, ponovo postao negativan.

Posmatrajući celokupni period, od 1990. do danas, prirodni priraštaj je osnovna komponenta kretanja stanovništva. Prirodno kretanje se odlikuje padom fertiliteta i produženjem očekivanog trajanja života. Uz to, u 2000-im fertilitet je opadao brže nego 1990-ih, svodeći se na dve trećine nivoa neophodnog za zamenu generacija. Prisutno je i opadanje smrtnosti, ali je ono bilo mnogo umerenije, a posebno kod pojedinih starosnih grupa. Kao rezultat takvih promena komponenti kretanja stanovništva, ali i zbog izuzetno odmaklog starenja stanovništva, u proteklih 25 godina negativan prirodni priraštaj stanovništva Srbije je premašio pola miliona srtnovnika, s jednom od najviših negativnih stopa prirodnog priraštaja u Evropi.

Suprotno prirodnom priraštaju, koji je bio stalno negativan, migracioni saldo je u posmatranom periodu bio i pozitivan i negativan. Srbija je u 1990-im imala pozitivan migracioni saldo, dok je od 2000. godine on stalno negativan. Spoljne migracije su, kao i prirodno kretanje stanovništva, u velikoj meri bile pod uticajem političkih i socio-ekonomskih prilika u zemlji, ali i uslova u najvažnijim zemljama prijema migrante iz Srbije. Čini se da su sledeći faktori imali najjači uticaj na migracije: oružani sukobi, međuetničke tenzije, politička i ekonomska tranzicija, vizni režim, ekonomske i finasijske krize, nezaposlenost, specifična tražnja na tržištu rada, proširenje Evropske unije, itd.

Srbija je sa oko 600.000 izbeglica u 1996. godini,² tokom i posle ratova na jugoslovenskim prostorima postala odredište za mnoge od nekoliko miliona izbeglica, uglavnom iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Neposredno pre i tokom vojne intervencije NATO-a iz 1999. godine, preko 200.000 interno raseljenih lica s Kosova i i Metohije je došlo na ostala područja Srbije. Istovremeno se neprestano povećavao i broj emigranta. Broj građana Srbije u inostranstvu je, prema Popisu iz 2002, povećan na 415.000, ali je narednim popisom iz 2011. godine utvrđeno smanjenje za preko 25 %. Međutim, na osnovu raspoloživih podataka o srpskim imigrantima u vodećim zemljama prijema, može se zaključiti da je broj odseljenih iz zemlje značajno veći od onog utvrđenog popisom. Tako je Srbija, za razliku od 1990-ih, tokom perioda političke i ekonomske tranzicije iz 2000-ih godina postala neto emigraciona

¹ Za više informacija videti SEEMIG nacionalni izveštaj: Razvitak međunarodnih migracija u Srbiji u periodu 1950-2013, i internet stranicu Nacionalne službe za zapošljavanje.

² Za više informacija videti SEEMIG nacionalni izveštaj: Razvitak međunarodnih migracija u Srbiji u periodu 1950-2013.

zemlja. Osnovni razlog je veliko smanjenje broja doseljenih (za preko 10 puta), dok je broj odseljenih na približno istom nivou.

Srbija, zbog iseljavanja, gubi veliki broj mladog i obrazovanog radno sposobnog stanovništva. Stoga, iseljavanje iz zemlje, u sadejstvu s niskim fertilitetom, rezultira smanjenjem broja i udela mladih i veoma intenzivnim demografskim starenjem, s mnogim složenim i dugoročnim posledicama.

Ukoliko za Srbiju pridruživanje Evropskoj unija predstavlja izvesnu budućnost, negativan migracioni saldo, koji je za razdoblje oko 2010. procenjen na približno 15.000 lica godišnje, delimično bi mogao da bude smanjen zbog ekonomske i finasijske krize u evropskim zemljama. Uz to, imajući u vidu sadašnje perspektive u pogledu završetka procesa pridruživanja, moglo bi doći do izvesnog odlaganja emigracionih tokova koji se očekuju za period nakon pristupanja Evropskoj uniji.

Za Srbiju bi pristupanje EU svakako moglo da ima vrlo važne posledice, kao što se, nakon proširenja iz 2004. godine, to desilo u nekoliko novoprimljenih zemalja u kojima je zabeleženo veliko, ali kratkotrajno povećanje emigracionih tokova prema starim zemljama članicama. Nedugo zatim, trebalo bi očekivati naglo smanjenje neto emigracije. I na kraju, imajući u vidu iskustva drugih zemalja u tranziciji, u kojima je nakon pristupanja EU došlo do poboljšanje ekonomske situacije, kao i demografskih prilika, u Srbiji bi mogao da se očekuje preokret i pojava pozitivnog migracionog salda, i to nakon 10 do 15 godina.

3. GLAVNA PITANJA/IZAZOVI U VEZI SA MIGRACIJAMA

Ocena izazova

Prema Eurostatu, Srbiju odlikuje jedna od najnižih vrednosti stope negativnog prirodnog priraštaja u Evropi, sa trogodišnjim prosekom od -4,9 na 1.000 stanovnika (2009-2011). Takođe, Srbija ima jednu od demografski najstarijih populacija na kontinentu, sa prosečnom starošću od 42,5 godina, i pripada grupi bivših socijalističkih zemalja (Estonija, Letonija, Litvanija, Moldavija, Hrvatska, Bugarska, Belorusija, Mađarska, Rumunija i Ukrajina), koje doživljavaju pad ukupnog broja stanovnika (Eurostat, 2014). Smanjenje i starenje stanovništva su dve jasno identifikovane karakteristike savremene Srbije. Iz demografske perspektive, nastavak ovih tendencija je vrlo izvesan u veoma dugom roku. Pošto je Savet Evropske Unije (EU) u januaru 2014. godine otvorio pregovore sa Srbijom o njenom pristupanju ovom udruženju, glavni društveni izazovi u zemlji u vezi sa migracijama razmotreni su upravo sa stanovišta budućeg pristupanja Srbije EU.

Indikativno je da su oba kvalitativna metoda, prognostička radionica (vrtlog ideja i kreiranje scenarija), odnosno fokus grupa, korišćena u okviru SEEMIG projekta kako bi se utvrdili aktuelni pokretači spoljnih migracija u Srbiji, rezultirala veoma sličnim rezultatima. Prvi metod je podrazumevao tri veoma različite grupe učesnika u smislu njihovog obrazovanja, iskustva odnosno ugla gledanja kada se radi o migracionim pitanjima (eksperti, migranti/predstavnici civilnog društva i donosioci odluka). Drugi metod je okupio samo one učesnike koji se profesionalno bave temama vezanim za migracije, ali iz tri različita ugla (akademska zajednica, donosioci odluka, civilno društvo). Prognostička radionica je, kao najvažnije faktore migracija, identifikovala političku stabilnost, ekonomski razvoj, ljudski kapital kao resurs, te sistem vrednosti, dok su ekonomska kriza, zakonodavna pitanja i obrazovni sistem istaknuti tokom diskusije u okviru fokus grupe. Ispostavilo se da se srž ovih faktora poklapa sa onima prepoznatim u SEEMIG analizi zasnovanoj na kvantitativnim metodima korišćenim za ocenu spolje migracije u Srbiji na osnovu postojećih podataka. Pritom, kvalitativni metodi bacaju više svetla na odnose između ovih faktora, ističući izazove vezane za migracije na jasniji način.

Emigracija je prepoznata kao jedan od glavnih izazova u tom pogledu i može se posmatrati kao reakcija na trenutne uslove na tržištu rada u zemlji. U tom smislu je ekonomska kriza razmatrana kao glavni faktor odbijanja (push), posebno za visoko kvalifikovane i visoko obrazovane osobe. Za razliku

od prethodnih talasa emigracije iz Srbije, nisko kvalifikovani radnici ne mogu lako naći posao u inostranstvu, osim kada su u pitanju određena zanimanja. S obzirom na iskustva nekih bivših socijalističkih zemalja koje su pristupile EU tokom poslednje decenije, trenutni negativan migracioni bilans Srbije mogao bi se čak povećati u periodu neposredno posle pristupanja EU. Imajući to u vidu, emigracija će sigurno postajati sve važnije pitanje u predpristupnom periodu. Čak i ako bi ukupan broj emigranata bio manji nego što je bio tokom 1990-ih, konstantan gubitak mladih ljudi koji ne planiraju da se vrate će sigurno uticati na društvo u Srbiji, koje se suočava sa intenziviranjem populacionog starenja i smanjenja stanovništva. Osim toga, ne postoji pouzdana procena trenutnog obima emigracije visoko obrazovanih i kvalifikovanih lica. Čini se da će svaki gubitak u toj grupi snažno uticati na već umanjen ljudski kapital zemlje s obzirom na postojeći mali udeo tercijarno obrazovanih osoba u ukupnoj populaciji u odnosu na većinu evropskih zemalja.

Pitanje obrazovanja je direktno vezano za emigraciju. Pored nedovoljnog broja osoba sa diplomama višeg i visokog obrazovanja, struktura radne snage u Srbiji u velikoj meri odstupa od potreba tržišta rada u zemlji. Tako će rastući broj nezaposlenih mladih ljudi predstavljati emigracionu osnovu u godinama koje dolaze. Istovremeno, manji deo diplomaca koji mogu naći posao, prvenstveno u oblastima vezanim za nove tehnologije, će u većini slučajeva pokušati da ode u inostranstvo u potrazi za boljim uslovima rada i života. Ne očekuje se da procesi oporavka ekonomije i poboljšanja političke stabilnosti u zemlji mogu teći jednostavno i dovoljno brzo kako bi u periodu do očekivanog pristupa EU umanjili značaj aktuelnih pokretača emigracije. Stoga, mogućnost značajnog povratka državljana Srbije, posebno onih koji su nedavno napustili zemlju, ne izgleda mnogo realno iz današnje perspektive.

Prema nacionalnoj projekciji stanovništva, povećanje stope fertiliteta samo po sebi neće biti dovoljno ako Srbija želi da ublaži efekte nepovoljnih demografskih trendova. Istovremeno je neophodna tranzicija ka višku u migracionom bilansu sa svetom. Međutim, potencijal imigracije kao komponente razvojnih programa zemlje nije u potpunosti prepoznat ni u profesionalnim krugovima ni u široj javnosti Srbije. Ako Srbija doživi značajna poboljšanja u pogledu ekonomske situacije i opšte društvene zrelosti, to će svakako rezultirati smanjenjem emigracije ali i povećanjem imigracije. Ovo drugo pitanje može biti priličan izazov iz najmanje dva razloga. Jedan se odnosi na odsustvo politika integracije imigranata, posebno onih koje su usmerene na strance koji potiču iz zemalja izvan bivše Jugoslavije. Druga prepreka je usko povezana sa prvom. Pošto ne postoji nedavna istorija imigracije stranih državljana izvan prostora SFRJ, prilagođavanje na novi društveni ambijent koji uključuje imigrante bi izvesno bio izazov za društvo u celini. Reakcije na nedavni nagli porast azilanata u Srbiji podržavaju ovu pretpostavku.³ Rastući broj stranaca iz udaljenih zemalja došao je kao iznenađenje ne samo za većinu stanovništva, već i za zakonodavstvo. S obzirom na status Srbije u odnosu na EU, uloga ovog izazova će najverovatnije rasti kako vreme prolazi.

Glavne oblasti politike

Bolje ekonomske performanse, obrazovni sistem u skladu sa savremenim standardima i povratak emigranata koji su nedavno napustili zemlju su glavni stubovi pozitivnog scenarija, koji su eksperti, donosioci odluka, migranti i predstavnici civilnog društva definisali u nacionalnoj prognostičkoj radionici sa ciljem razvijanja budućih scenarija demografskih, migracionih i procesa na tržištu rada u Srbiji. Zaključci učesnika iz akademske zajednice, donosilaca odluka i predstavnika civilnog društva, koji su, u okviru nacionalne fokus grupe, diskutovali odnose između migracija i tržišta rada u Srbiji, generalno su se poklopili sa onima iz prognostičke radionice. Ipak, diskutanti iz fokus grupe su stavili naglasak na potrebu za zaključivanjem sporazuma o zapošljavanju i socijalnoj zaštiti između Srbije i glavnih zemalja destinacije za lica koja odlaze u inostranstvo. Takođe, potreba za uspostavljanjem

³ Broj izraženih namera za traženjem azila u Republici Srbiji porastao je sa 520 na 5.065 između 2010. i 2013. Najveći broj tražilaca azila dolazi iz ratom zahvaćenih zemalja Bliskog istoka, kao što su Sirija i Avganistan (VRS, 2014). Ova lica obično ne nameravaju da ostanu u Srbiji, već žele da idu dalje u zemlje Evropske unije.

pravnog okvira koji se odnosi na zapošljavanje stranaca, uključujući i azilante, je prepoznata kao suštinska.

Politička stabilnost i ekonomski prosperitet zemlje mogu se smatrati međusobno povezanim oblastima od najvećeg značaja za budućnost migracija i tržišta rada u Srbiji. Ekonomija je jedna od najvažnijih oblasti koje treba poboljšati kako bi se ublažili negativni efekti emigracije u Srbiji do 2021. godine. Strateško opredeljenje zemlje ka aktivnostima koje će olakšati strane investicije podrazumeva dugoročni ekonomski razvoj i jačanje pravnog sistema. To podrazumeva prilagođavanje obrazovnog sistema u Srbiji raznovrsnim potrebama tržišta rada, što bi se moglo smatrati jednom od ključnih oblasti politike.

Poboljšanja u navedenim oblastima politike će pomoći smanjenju emigracije visoko obrazovanih i visoko kvalifikovanih mladih ljudi i takođe će podržati povratak građana Srbije koji su nedavno napustili zemlju. U pretpristupnom periodu EU, zakonodavstvo koje se tiče stranih radnika moraće da se prilagodi u cilju pripreme za prilive useljenika. To može biti od pomoći u uslovima stalne emigracije. Međutim, mogući povratak državljana Srbije i integracija stranaca mogli bi proizvesti tenzije na tržištu rada. U izvesnoj meri, to bi moglo dovesti do zabrinutosti stanovništva koje uobičajeno boravi u zemlji za svoja radna mesta, jer će povratnici imati prednost stečenog radnog iskustva i novih znanja iz razvijenih ekonomija. S druge strane, stranci se obično doživljavaju kao oni koji uzimaju najbolje poslove i radna mesta. Glavna uloga države mogla bi da se manifestuje ne kroz specijalne podsticaje za vraćanje migranata, odnosno za privlačenje imigranata, već kroz proširenje njenog angažmana u aktivnostima koje bi pružile jednake mogućnosti na tržištu rada.

Međutim, statistički podaci o spoljnim migracijama koje se odnose na Srbiju nisu u potpunosti dostupni donosiocima odluka, akademskoj zajednici i drugim zainteresovanim stranama u zemlji. Shodno tome, prvi izazov u pogledu poboljšanja i razvoja navedenih oblasti politike odnosi se na poboljšanje dostupnosti i kvaliteta podataka o spoljnim migracijama. Tokom SEEMIG projekta, identifikovani su ključni problemi koji utiču na produkciju i upravljanje podacima koji se odnose na migracije u Srbiji. Ta pitanja su opisana u sledećem odeljku.

4. OSNOVNI PROBLEMI U SISTEMU PODATAKA

1. Unapređenje odgovarajućeg zakonskog okvira

Institucionalni okvir u ovoj oblasti je definisan u skladu sa kompetencijama koje neki organi javne administracije imaju u domenu migracija, a u skladu sa Zakonom o upravljanju migracijama, Zakonom o ministarstvima, Zakonom o azilu, Zakonom o izbeglicama i raznim strategijama Vlade Republike Srbije. **Komesarijat za izbeglice i migracije** je institucija zadužena za upravljanje migracionim tokovima i obavlja sledeće zadatke:

- određuje i uspostavlja tip podataka koji se prate i sakupljaju, objedinjuje rezultate i analizira ih za potrebe praćenja migracionih kretanja i saraduje sa državnim statističkom institucijom (organom javne administracije zaduženim za statistiku) koji određuje indikatore koji se prate i propozicije izveštavanja o migracijama;
- uspostavlja mrežu za razmenu informacija između relevantnih organa i organizacija koje raspolažu podacima.

Pored Komesarijata za izbeglice i migracije, Ministarstvo unutrašnjih poslova je još jedna značajna institucija koja predstavlja veliki izvor podataka o migracijama i zadužena je za bezbednost državne granice i kontrolu graničnog prelaza i kretanje i zadržavanje u pograničnoj zoni, kraći boravak stranaca, državljanstvo, stalni i privremeni rezidentni status građana, lične karte i pasoše, međunarodnu pravnu pomoć i druge oblike međunarodne saradnje, uključujući i readmisiju, neregularne migrante, tražioce azila (azilante), itd. Takođe, Republički zavod za statistiku ima značajnu ulogu u institucionalnom okviru za praćenje migracija i zadužen je za: izradu metodologije,

sakupljanje, obradu, statističku analizu i objavljivanje statističkih podataka; izradu i primenu jedinstvenih statističkih standarda; zajednički rad i stručnu saradnju sa organima i organizacijama zaduženim za sprovođenje statističkih istraživanja; saradnju sa međunarodnim organizacijama u smislu standardizacije i obezbeđenja uporedivosti podataka. Pored Komesarijata za izbeglice i migracije, Ministarstva unutrašnjih poslova i Republičkog zavoda za statistiku, od vitalne važnosti je uključiti sledeća ministarstva i republičke organe u institucionalni okvir za praćenje migracija, sve u skladu sa njihovim odgovarajućim kompetencijama u okviru procesa sakupljanja podataka o migracijama: Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo za javnu upravu i lokalnu samoupravu, Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, itd. Od suštinske važnosti je usvojiti pravna akta u okviru postojećeg Zakona o upravljanju migracijama, koji će bliže odrediti aktivnosti na integrisanju svih državnih institucija i organa u vezi sa tipovima podataka koji se sakupljaju da bi se obezbedila koordinisanost i podigao nivo kvaliteta podataka. Tako definisan institucionalni okvir će obezbediti praćenje migracionih tokova stanovništva kroz sakupljanje i analizu podataka o migracijama stanovništva, i na lokalnom i na državnom nivou. Na primer, postoje dve baze podataka Uprave za saradnju sa dijasporom i Srbima u regionu – baza zvaničnih podataka o organizacijama u dijaspori i baza podataka o visoko obrazovanim licima i stručnjacima. Ove baze podataka mogu se koristiti za posebna istraživanja u oblasti sociologije, psihologije, ekonomije, istraživanja javnog mnjenja, itd.

2. Uspostavljanje Registra stanovništva

Uzimajući u obzir činjenicu da u Republici Srbiji ne postoji registar stanovništva i da bi njegovo postojanje predstavljalo jedinstveno integralno rešenje za upravljanje podacima o fizičkim licima zemlje preko odgovarajućih organa vlasti, postoji suštinska potreba za njegovim uvođenjem, a u isto vreme time bi se formalno omogućilo da javne institucije direktno koriste podatke o svim fizičkim licima. Registar stanovništva treba da sadrži listu svih rezidenata jedne opštine. Potrebno je da se registar redovno ažurira, kako bi pružio sliku realnog stanja stanovništva određene oblasti u svakoj vremenskoj tački. U okviru sistema stalne registracije stanovništva, za svako lice se prikupljaju i ažuriraju najvažniji podaci, posebno oni koji se tiču svih promena mesta boravišta, i da bi sistem dobro funkcionisao suštinski je važno obezbediti informaciju o mestu boravišta ili podatak o odlasku. Zakonske osnove koje određuju sadržaj registra stanovništva, razmenu, držanje, održavanje, zaštitu i korišćenje podataka, uspostavljanje i upotrebu ličnog identifikacionog znaka (taga) i regulišu ostala važna pitanja treba da definiše Zakon o registru stanovništva. Upravljanje ovim registrom treba da obavlja organ javne administracije zadužen za pitanja IT, kako bi se obezbedila elektronska podrška i razmena podataka iz različitih baza podataka. Podaci se sortiraju prema sadržaju, vremenu i teritoriji, prema mestu događaja, registracije, stalnog boravišta, mestu rođenja u inostranstvu ili mestu prethodnog ili budućeg stalnog boravka u inostranstvu u slučaju odlaska/selidbe u inostranstvo. Državni organi i drugi korisnici registra mogu da ih koriste isključivo za obavljanje zadataka iz njihovog domena. Podaci iz registra mogu se koristiti za statističke, naučne, istraživačke i druge svrhe, bez navođenja podataka o identitetu lica na koje se podaci odnose. Tako definisan registar stanovništva predstavlja tekući i najprecizniji izvor podataka o migracijama, i na lokalnom i na državnom nivou.

3. Uspostavljanje istraživanja međunarodnih migracija u RZS kroz izgradnju kapaciteta

Posmatrano u ovom kontekstu, pitanje kompleksnosti migracija može se definisati kao potreba da se integrišu podaci na različite načine, uz uključivanje varijabli koje se odnose na migracije u statistiku širokog obima ili dodavanje društveno-ekonomskih varijabli statistici migracija. Ovo pitanje treba pratiti kroz prilagođeno i efikasnije korišćenje postojećih izvora podataka o migracijama kao i kroz uvođenje novih, konceptualizovanih i harmonizovanih izvora. Stoga, obogaćivanje statistike

međunarodnih migracija na osnovu opštih statističkih principa po pitanju metodologije, pojmova i korisničkih potreba treba da podrazumeva, kao primarni fokus, definisanje ciljnih migracionih grupa i pregled svih dodatnih definicija i varijabli.

Karakter sistema upravljanja migracijama je multi-sektorski, sa pratećim institucionalnim i pravnim okvirom i definisan je u skladu sa kompetencijama i odgovornostima organa javne administracije koje se tiču pitanja migracija u Republici Srbiji. Uloga koju Zavod za statistiku treba da ima je određena činjenicom da je poboljšanje kvaliteta podataka hitno potrebno za planiranje i sprovođenje posebnih mera za šire praćenje migracija kroz uvođenje novih istraživanja na osnovu potrebe za vođenjem politike zasnovane na činjenicama. Dublje analize aktuelnih migracionih trendova i pre svega sposobnost ocenjivanja, projektovanja i procenjivanja budućih efekata migracija na društvo su suštinski faktori za adaptaciju državnog aparata, posebno na lokalnom nivou. Ključni izvor podataka je Popis stanovništva, čija je metodologija konzistentna sa Međunarodnim preporukama o pitanjima migracija. Pored toga, administrativni izvori podataka koji su od suštinske važnosti za proizvodnju statistike su generalno ograničeni na one u vezi sa registracijom stanovništva ili praćenjem ulazaka u zemlju (imigracija), kao što su registri ukupnog stanovništva ili registri stranih državljanja ili setovi podataka o izdatim boravišnim dozvolama. Kao rezultat imamo činjenicu da su tekući, redovno ažurirani podaci o migracijama i njihovim trendovima uglavnom nekompletni, neuporedivi, dati sa zakašnjenjem i prezentuju nizak nivo saradnje među državnim institucijama. Takođe, često samo ciljane istraživanja mogu da obezbede kompleksne i višedimenzione podatke koji su potrebni za sveobuhvatno razumevanje migracionih procesa i ovo je mesto gde RZS, kao institucija sa odgovarajućim stručnim kapacitetima, može da prihvati izazov kroz uspostavljanje Grupe za statistiku međunarodnih migracija. Dalji korak, koji će predstavljati dodatnu vrednost za ukupnu reformu sistema praćenja migracija, jeste uvođenje dodatnih podzakonskih propisa/ukaza uz Zakon o upravljanju migracijama. Takođe, podzakonski propisi će definisati potrebu za izgradnjom kapaciteta na lokalnom nivou i omogućiti kvantitativno i kvalitativno praćenje migracija. U budućnosti je neophodno ojačati međuinstitucionalnu saradnju na svim nivoima.

4. Sprovođenje ciljanih istraživanja o migrantima

Potreba za širom statističkom stručnošću i uvođenje specifičnih ciljanih istraživanja na način da se obogate istraživački metodi u vezi sa međunarodnim migracijama može se opisati iz dvostrukog aspekta: *merenje podataka* i *temeljno kvalitativno tumačenje podataka*. Za razliku od standardizovanih pristupa koji koriste unapred određene definicije koncepta i indikatore koji se mere, kvalitativna istraživanja postepeno istražuju koncepte i čak ih redefinišu tokom istraživačkog procesa. Stoga, definisanje i poređenje različitih društvenih, lokalnih i političkih konteksta procesa međunarodnih migracija jeste generalni problem bez obzira na empirijski pristup koji se koristi prema tipovima migranata i državnim specifičnostima.

Uobičajeni tokovi međunarodnih migracija i njihov uticaj na društvo i tekuće vođenje politike sa širokim učešćem interesnih strana mora da se zasniva na kapacitetima za međudržavna istraživanja koji mogu da razvijaju tipologije i strukture društveno-migracionog fenomena. Najveći izazovi kojima se danas mora posvetiti pažnja su sledeći: kako definisati i porediti različite društvene, lokalne i političke kontekste procesa migracija bez obzira na tip empirijskog pristupa prilikom suočavanja sa metodološkim pitanjima kao što je ekvivalentnost primenjenih definicija i analiziranih jedinica u okviru različitih društvenih konteksta i mnoge zamke koje su očekivane u oblasti migracija. S obzirom da su rezultati istraživanja zvanična dokumenta koja mogu koristiti kreatori politike angažovani u oblasti migracija velikog obima, novi metodi uzorkovanja migracija treba da pokažu svoj potencijal za identifikovanje tih segmenata populacije. Različite forme migracija koje definišu migranti koji dolaze iz različitih zemalja, sa različitim društvenim statusom i razlozima za migriranje, traže više sofisticirano istraživanje sa rešenjima koja će:

- *Poboljšati tačnost primenjenog metoda predikcije i pribaviti međunarodno uporedive podatke o migrantima*
- *Interpretirati multidimenzioni aspekt procesa migracija*
- *Biti primenjiva u više od jedne države za studiju uzroka i posledica međunarodnih migracija*
- *Predstaviti dinamiku društvenih promena i njihov uticaj u okviru posebnih geograskih oblasti u realnom vremenu*
- *Uvesti decentralizaciju sistema upravljanja migracijama na lokalnom nivou uz podršku setova podataka*
- *Sačuvati značaj i kvantitativnog i kvalitativnog aspekta istraživanja kroz nezavisno posmatranje*
- *Formirati listu indikatora i omogućiti temeljne analize*
- *Prilagoditi veličinu uzorka, smanjiti opterećenost ispitanika i troškove istraživanja uz očuvanje reprezentativnosti na državnom/nacionalnom nivou.*

5. Međunarodna saradnja u cilju poboljšanja podataka o emigracijama/imigracijama

Postojanje potrebe na globalnom i državnom nivou za uporedivim, pouzdanim i ažurnim podacima o međunarodnim migracijama iziskuje novo definisanje međunarodne saradnje. Ovome treba težiti sa ciljem da se uvećaju državni kapaciteti za proizvodnju uporedive statistike migracija kroz harmonizaciju sa regulativama EU u domaćoj praksi.

Prepoznati su sledeći izazovi u vezi sa podacima o migracijama za potrebe vođenja politike zasnovane na činjenicama:

- **Dostupnost** podataka o migracijama na državnom nivou je često nesistematična u vezi sa sakupljanjem, kompilacijom i diseminacijom podataka.
- **Tačnost** podataka zahteva razmatranje registracije migranata (emigranata) zbog ponašanja migranata.
- **Sveobuhvatnost** posmatranja procesa migracija zavisi od nivoa uporedivosti, kompletnosti i ažurnosti podataka.
- **Poštovanja rokova** je ključni faktor za reflektovanje aktuelnih tokova migracija i potreba migranata.
- **Uporedivost** podataka o migracijama kroz uspostavljanje zajedničke metodologije za sakupljanje i prezentovanje podataka o migracijama u državama EU. Ovaj cilj je teško postići s obzirom na postojeći državni pravni okvir, unutrašnje politike, prioritete i strukturu sistema sakupljanja podataka o migracijama u Srbiji.
- **Poverljivost** podataka se mora uzeti u obzir tokom sakupljanja podataka i raspolaganja podacima, na način da se štite i državni i lični interesi.
- **Ograničenja** sistema upravljanja migracijama je direktno povezana sa teškoćama izrade projekcija ili planova budućih migracionih trendova koji su pouzdani za potrebe vođenja politike.

Republika Srbija kao i mnoge zemlje nije u poziciji da proizvede kvalitetnu statistiku koja bi obuhvatila emigraciju u svojoj kompleksnosti u redovnoj dinamici. Generalno, za mnoge zemlje teže je sakupiti podatke o emigraciji nego o imigraciji. Postoji potreba da se pronađu načini za kompenzaciju sistemskih slabosti u prikupljanju pouzdanih podataka o emigracijama u zemlji porekla kroz korišćenje postojećih podataka o imigracijama u korespondentnoj zemlji primaocu. Ovaj metod predstavlja obećavajući statistički izvor podataka o emigracijama i može se realizovati ili kroz procenu

podataka koji nedostaju ili kroz poboljšanje postojećih cifara radi unapređenja kvaliteta podataka. Jedna od mogućnosti je uspostavljanje centralnog sistema podataka za države u regionu, koji bi koordinisali regionalni eksperti za određena pitanja iz relevantnih institucija i koji bi bio regulisan kroz transnacionalne sporazume o saradnji, u formi platforme za razmenu podataka sa online pristupom osnovnim statističkim podacima o migracijama i sa interfejsom lakim za korišćenje i fleksibilnim alatom za raspolaganje podacima. Sledeće rešenje je razmena individualnih fajlova emigranata između zemalja koja bi bila zasnovana na međudržavnim bilateralnim sporazumima sa ciljem da se otkloni nepoverenje u statistiku i uz poštovanje principa poverljivosti podataka. Uzimajući u obzir proces odlučivanja i odgovarajuće zakonske okvire koji se odnose na najbolju praksu u kreiranju alata za uspostavljanje mehanizma za razmenu podataka o migracijama, *Sporazum* treba da definiše glavne odredbe, odnose, odgovornosti i uslove za zajedničko raspolaganje podacima i metapodacima između država.

4.2. Glavni izazovi u vezi sa unapređenjem podataka koji su tretirani u okviru SEEMIG projekta

SEEMIG projekat inicirao je diskusiju između različitih zainteresovanih strana, eksperata i stručnjaka o značaju podataka relevantnih sa aspekta migracija u Srbiji. Ukazano je na potrebu za unapređenjem migracionih podataka, u cilju boljeg korišćenja istih na različitim nivoima državne uprave. Kroz publikaciju *Demografski pregled*, koju izdaje Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike, ciljevi, aktivnosti i rezultati SEEMIG projekta predstavljeni su različitim zainteresovanim stranama u Srbiji.

Srbija je jedina zemlja/partner u okviru SEEMIG projekta koja nije članica Evropske unije. Poređenjem postojećih sistema za proizvodnju podataka srpski partneri na Projektu stekli su znanje o primerima dobre prakse različitih zemalja Jugoistočne Evrope u pogledu prikupljanja migracionih podataka. Ovo međunarodno i nacionalno partnerstvo ustanovljeno tokom SEEMIG projekta će se održati.

U okviru Projekta, međunarodno uporedivi migracioni podaci za Srbiju, relevantni sa stanovišta regiona, uključeni su u novoformiranu SEEMIG transnacionalnu bazu. Svi indikatori u ovoj bazi redovno će se dostavljati i ažurirati od strane Republičkog zavoda za statistiku u toku perioda obuhvaćenog SEEMIG Akcionim planom, 2015-2019.

Primena višefazne pilot studije u Srbiji doprinela je sticanju širih znanja o emigraciji, kao ključnom izazovu sa kojim se Srbija suočava. Testirani su potencijali i ograničenja ovog inovativnog metoda, kroz identifikaciju međunarodnih migranata putem domaćinstava uključenih u Anketu o radnoj snazi.

U *Akcionom planu za unapređenje i jačanje sistema za proizvodnju podataka u Srbiji* definisane su konkretne mere za unapređenje obuhvata migracionih podataka u Srbiji kao i definisane metode i u proizvodnji podataka. but also methods and conceptualisations in data production have been defined.

Za svaku meru predviđena je institucija nadležna za koordinaciju i implementaciju, kao i definisan stepen intervencije na koji se odnosi (nacionalni, lokalni, regionalni). Takođe, za svaku meru određen je nivo prioriteta, u smislu neophodnosti i stepena hitnosti u realizaciji. Dodatna vrednost stvorena je kroz mere i iskustva drugih SEEMIG partnera na nacionalnom i lokalnom/regionalnom nivou, naročito onih koji se suočavaju sa istim migracionim izazovima.

U okviru aktivnosti *Master Class* koji je održan u opštini Kanjiža, sve zainteresovane strane diskutovale su o planu aktivnosti u okviru predloženog Akcionog plana za Srbiju (na nacionalnom i lokalnom nivou) o migracionim podacima koji se odnose na poboljšanje sistema podataka. Deo diskusije odnosio se i na identifikaciju potencijalnih prepreka i izazova u toku sprovođenja akcija i preporuka uvršćenih u Akcioni plan.

Tabelarni pregled:

Glavno pitanje/Izazov	<i>Strogo definisanje institucionalnih kompetencija u sitemu praćenja migracija</i>	<i>Rad na uspostavljanju Registra stanovništva</i>	<i>Izgradnja kapaciteta u RZS i uvođenje istraživanja o spoljnim migracijama</i>	<i>Razvoj novih istraživanja/ poboljšanje postojećih istraživanja/državni administrativni izvori</i>	<i>Uspostavljanje međunarodne saradnje /razmene podataka i iskustva između relevantnih institucija</i>
Predložene glavne aktivnosti za rešenje izazova	<i>Uvođenje specifičnih zakonskih akata /izmena u postojeći zakonski okvir</i>	<i>Sprovođenje projekta IPA 2012 u Srbiji u vezi sa Registrom stanovništva</i>	<i>Uspostavljanje Grupe za statistiku migracija u RZS</i>	<i>Redovna istraživanja/izvori prilagođeni radi poboljšanja sakupljanja podataka o migratornim karakteristikama stanovništva</i>	<i>Dogovorena saradnja između relevantnih međunarodnih institucija</i>
Nivo intervencije	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije, Ministarstvo unutrašnjih poslova i druga relevantna ministarstva</i>	<i>Republički zavod za statistiku</i>	<i>Republički zavod za statistiku</i>	<i>Republički zavod za statistiku, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Komesarijat za izbeglice i migracije, drugi državni organi</i>	<i>Republički zavod za statistiku</i>
Relevantne interesne strane	<i>Republički zavod za statistiku, svi organi administracije koji proizvode/kojima su potrebni podaci o migracijama (državni/lokalni nivo)</i>	<i>Organi državne administracije (državni/lokalni nivo)</i>	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije, relevantna ministarstva</i>	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije</i>	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije, Ministarstvo unutrašnjih poslova drugi relevantni državni organi</i>
Relevantni činioci na političkom nivou	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije, Ministarstvo unutrašnjih poslova</i>	<i>Relevantna ministarstva, lokalni organi vlasti</i>	<i>Vlada RS</i>	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije, Ministarstvo</i>	<i>Vlada RS / Komesarijat za izbeglice i migracije</i>

				<i>unutrašnjih poslova</i>	
Prethodna politika i pokušaji u cilju rešavanja pitanja (ukoliko postoje)	<i>Zakon o upravljanju migracijama 2012</i>	<i>Ne</i>	<i>Predlozi za uvođenje novog istraživanja o spoljnim migracijama u zvaničnom Planu statističkih istraživanja</i>	<i>Ne</i>	<i>No</i>
Kratkoročni (2/3 godine) rezultati/realizacija u vezi sa predloženim aktivnostima	<i>Usaglašenost odgovornosti između institucija državnih organa</i>	<i>Pouzdana, sveobuhvatni, ažurni podaci o stanovništvu</i>	<i>Sistematičniji pristup državnim potrebama i zahtevima EU u vezi sa statistikom migracija</i>	<i>Pouzdana, sveobuhvatni podaci o migracijama</i>	<i>Postoji razmena znanja, obezbeđen kvalitet podataka, prevaziđeni nedostaci u podacima</i>
Kratkoročni (6/8 godina) rezultati/realizacija u vezi sa aktivnostima	<i>Bolji podaci/poboljšan kvalitet podataka i obuhvat</i>	<i>Osigurane mogućnosti za poboljšani kvalitet, obuhvat podataka o migracijama</i>	<i>Organizovan i razvijen sistem statistike migracija na ekspertskom nivou</i>	<i>Prevaziđeni nedostaci u podacima o migracijama</i>	<i>Organizovan i razvijen statistički sistem o međunarodnim migracijama</i>
Potencijalni rizici i predložena rešenja za prevazilaženje	<i>Bez prioriteta najvišeg državnog značaja u izradi podzakonskih propisa</i>	<i>Finansijska izvodljivost</i>	<i>Finansijska izvodljivost</i>	<i>Finansijska izvodljivost</i>	<i>Bez rizika</i>
Veze sa državnim politikom/politikom na nivou EU /transnacionalni karakter	<i>Pouzdana podaci za potrebe međunarodnog izveštavanja/politike</i>	<i>Pouzdana podaci za potrebe međunarodnog izveštavanja/politike</i>	<i>Pouzdana podaci za potrebe međunarodnog izveštavanja/politike</i>	<i>Pouzdana podaci za potrebe međunarodnog izveštavanja/politike</i>	<i>Pouzdana podaci za potrebe međunarodnog izveštavanja/politike</i>
Finansijska izvodljivost i održivost	<i>Nisu predviđeni dodatni troškovi održavanja</i>	<i>Predviđeni su stalni dodatni troškovi održavanja</i>	<i>Predviđeni su stalni dodatni troškovi održavanja</i>	<i>Predviđeni su stalni dodatni troškovi održavanja</i>	<i>Nisu predviđeni dodatni troškovi održavanja</i>
Predloženo praćenje sprovođenja	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije</i>	<i>Relevantna ministarstva</i>	<i>Republički zavod za statistiku</i>	<i>Republički zavod za statistiku, Komesarijat za izbeglice i migracije</i>	<i>Komesarijat za izbeglice i migracije</i>
Pipeline intervencije	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne</i>

Lokalna samouprava treba da popuni nedostatak relevantnih podataka o migracijama kako bi mogla efikasno da sprovodi dugoročne političke mere. Opština Kanjiža kroz zajedničke aktivnosti sa drugim partnerima iz Srbije na SEEMIG projektu organizovala je treninge u cilje boljeg prikupljanja podataka na lokalnom nivou. Prisustvo predstavnika lokalne samouprave iz opštine Kanjiža, kao i susednih opština, je stoga bilo od ključne važnosti. Pored transfera znanja i poboljšanja kapaciteta u prikupljanju i korišćenju podataka na lokalnom nivou, omogućena je i saradnja institucija koje se bave pitanjima migracija- na nacionalnom i lokalnom nivou. Zaključeno je da lokalna samouprava u saradnji sa Republičkim zavodom za statistiku i relevantnim istraživačkim institucijama sprovedi ankete o migracijama na lokalnom nivou i razviti odgovarajuću metodologiju, kao i oformiti lokalnu razvojnu bazu podataka o migracijama, tržištu rada i ljudskom kapitalu.

Forsajt vežba, koja je održana u opštini Kanjiža, u okviru aktivnosti na SEEMIG projektu, imala je za cilj da inicira pitanja koja bi mogla značajno da oblikuju tzv. scenarija buduće države u nekoliko narednih godina. S obzirom na svoj kvalitativan pristup, kroz aktivnosti u vežbi trebalo je da se upotpune znanja stečena kroz kvantitativne pristupe istraživanju mogućih populacionih scenarija u zemlji. Učesnici su raspravljali o relevantnim implikacijama koje različiti scenariji budućnosti mogu imati na polju migracija, ljudskog kapitala i tržišta rada u Srbiji, u budućem periodu, a što bi u velikoj meri koristilo donosiocima odluka.

U cilju podsticanja dijaloga između eksperata, stručnjaka i državnih službenika iz različitih javnih institucija organizovan je razgovor po principu fokus grupe. Tema diskusije se odnosila na uticaj migracija na tržište rada u Srbiji, uključujući i emigraciju, kao i moguću imigraciju u budućnosti. Okupljeni učesnici različitih istraživačkih perspektiva i polja delatnosti u oblasti demografije, migracija i tržišta rada zajedno su razmenili stručne stavove na postavljena pitanja u okviru diskusije.

5. PREDLOZI I PREPORUKE

Prvi korak u izradi nacrtu nacionalne strategije za unapređenje proizvodnje i korišćenja podataka o migracijama jeste definisanje različitih institucionalnih kompetencija u sistemu praćenja migracija, s obzirom na činjenicu da je Republika Srbija suočena sa različitim tipovima migracija: međunarodnim (posebno emigracije), unutrašnjim, nametnutim, dobrovoljnim, legalnim, ilegalnim, itd. Da bi se okvir migratornih kretanja držao pod kontrolom i obezbedilo pravilno upravljanje, od državnih vlasti se očekuje da precizno definiše institucionalne kompetencije u ovom oblasti. Komesarijat za izbeglice i migracije je zadužen za upravljanje migratornim tokovima. U cilju sprovođenja nacionalne strategije za unapređenje proizvodnje i korišćenja podataka o migracijama, prvi budući zadatak je **usvajanje posebnih zakonskih akata/izmena postojećeg pravnog okvira** (Zakon o upravljanju migracijama, „Službeni glasnik RS“, broj 107/12 je definisao osnovne pojmove migracija i uspostavio je jedan koordinisani sistem za upravljanje migracijama). Komesarijat za izbeglice i migracije i Ministarstvo spoljnih poslova obezbeđuju glavni izvor podataka o migracijama. Efikasna primena zakona i podzakonskih propisa omogućuje kooperativan međuinstitucionalni odnos u odlučivanju u daljim fazama procesa praćenja migracija i u analiziranju tokova migracija.

Očekivani kratkoročni (2/3 godine) rezultati/realizacija bolje definisanosti institucionalnih kompetencija u sistemu praćenja migracija predstavljajuće značajan napredak u sprovođenju novih definisanih odgovornosti državnih institucija. Dugoročno posmatrano (6/8 godina i duže) rezultati/realizacija ove aktivnosti bili bi pružanje boljih podataka i poboljšanje kvaliteta podataka i obuhvata. Za ova aktivnost nisu predviđeni dalji troškovi održavanja.

Naredni korak je **uvođenje registra stanovništva**. Registar stanovništva bi bio uspostavljen na osnovu podataka iz registra jedinstvenih matičnih brojeva građana, registra adresa, registra stalnog i privremenog boravišta, registar državljana, registar građana i drugi podaci koji se čuvaju u skladu sa odgovarajućim zakonima i drugim propisima. Podaci o licima će se unositi na osnovu registracije i izmena u izvoru podataka. Koncept Registra stanovništva je da on čini pouzdanu bazu podataka o

stanovništvu kao i sredstvo praćenja migranata i njihovih tokova. Kratkoročni (2/3 godine) rezultati/realizacija aktivnosti na uspostavljanju registra stanovništva bili bi da se obezbede pouzdani, sveobuhvatni, ažurni podaci o stanovništvu. Dugoročno posmatrano (6/8 godina i duže) rezultati/realizacija ove aktivnosti bili bi poboljšanje kvaliteta podataka o migracijama i postizanje boljeg obuhvata.

Iako se šabloni i pokretači migracionih procesa menjaju tokom vremena, kompleksnost pitanja u vezi sa migracijama ostaje. To predstavlja izazov za uvođenje migracija u zvanične političke tokove i za svaničnu statistiku koja traži nove načine da obezbedi da se političke odluke donose na osnovu statističkih podataka čiji je kvalitet poboljšán. Uvođenje migracija u oblast zvanične statistike predstavlja preduslov za vođenje politike na osnovu činjenica, a to će obezbediti širok opseg pouzdanih i harmonizovanih demografskih i društveno-ekonomskih podataka o migrantima. Dalje, to znači da je sprovođenje ove aktivnosti predstavlja veći izazov kada se odvija u oblastima koje se ranije nisu dovodile u vezu sa standardnom statistikom migracija. Kada je ovaj izazov u pitanju, potrebno je sprovesti aktivnosti koje podrazumevaju **izgradnju kapaciteta u RZS i uvođenje istraživanja o spoljnim migracijama, kao i uspostavljanje Grupe za statistiku migracija unutar RZS**. Izgradnja kapaciteta u RZS prvenstveno zahteva: institucionalnu koordinisanost između svih zainteresovanih strana i preduzimanje zakonskih mera u cilju harmonizovanja institucionalnih delovanja. Takođe, značajna prednost RZS je očigledna s obzirom na postignuto iskustvo kroz učešće u drugim projektima slične vrste kao što je SEEMIG. U cilju postizanja navedenog cilja potrebna je dalja izgradnja kapaciteta za zaposlene u RZS kroz unapređenje stručnosti i broja uključenih stručnjaka. Ove aktivnosti podrazumevaju stalne dodatne troškove. Kratkoročni (2/3 godine) rezultati/realizacija ove aktivnosti bili bi razvoj sistematičnijeg pristupa statistici migracija u skladu sa državnim zahtevima i zahtevima koje predviđa EU. Dugoročno posmatrano (6/8 godina i duže) rezultat ove aktivnosti jeste organizovanje i razvoj statističkog sistema na ekspertskom nivou.

Naredni korak jeste **razvoj novih istraživanja i/ili unapređenje postojećih istraživanja/državnih administrativnih izvora**. Uvođenje ciljanih istraživanja i njihovi očekivani rezultati unapredili bi praćenje međunarodnih migracija na državnom nivou. Kratkoročna realizacija ove predložene aktivnosti je dobijanje pouzdanih, sveobuhvatnih podataka o migracijama, dok je dugoročno očekivani rezultat prevazilaženje nedostataka u podacima o migracijama. Ova aktivnosti podrazumevaju stalne dodatne troškove.

Zemlje čiji veliki broj državljana živi u inostranstvu, kao što je Srbija, imaju veliki interes za prikupljanjem informacija o emigrantima i njihovim porodicama. Dostupnost **pouzdatih podataka o emigraciji** pomogla bi državi da ima značajniju ulogu podrške za dijasporu. **Podaci o finansijskim doznakama** su takođe važni za ocenjivanje uticaja ovih finansijskih priliva na: štednju; ciklus investicija; i razvoj lokalnih zajednica u zemlji porekla. Dalje unapređenje međunarodne saradnje/razmene podataka i iskustva između relevantnih institucija je potrebo za realizaciju ovog koraka. Kratkoročni rezultati su razmena znanja i iskustva kroz nađena rešenja za razmenu i korišćenje različitih izvora podataka, obezbeđenje kvaliteta podataka (kroz uparivanje – korišćenjem raspoložive statistike o migracijama kod državnih statističkih institucija i međunarodnih ograničavanja, itd.) i prevazilaženje nedostataka u podacima. Dugoročni rezultat je kreiranje organizovanog i razvijenog statističkog sistema o međunarodnim migracijama. Ova aktivnost ne podrazumeva dodatne troškove održavanja. Jedan od oblika saradnje i razmene podataka između zemalja bio bi primer razvoja i upotrebe novo formirane transnacionalne baze podataka u okviru SEEMIG projekta. Da bi se poboljšala upotreba i razmena svih relevantnih podataka koji su potrebni za definisanje tokova migracija, RZS treba da naglasi značaj uspostavljene SEEMIG transnacionalne baze podataka. Ova baza podataka obezbeđuje centralizovan i generalan pristup demografskim, društvenim i ekonomskim indikatorima za zemlje u regionu Jugoistočne Evrope. Ovaj korak će obezbediti osnovu za bolje razumevanje i razmenu podataka o migracijama na transnacionalnom nivou, sa ciljem da se poboljša kvalitet, dostupnost i transparentnost podataka.

ANEKS 1: Aktivnosti u okviru SEEMIG projekta, naučni članci i dokumenta korišćena za pisanje predloga strategije

SEEMIG predlog strategije je razvijan/odnosi se na sledeće aktivnosti, naučne članke i dokumenta, analize u okviru SEEMIG projekta
SEEMIG AKTIVNOSTI
<ul style="list-style-type: none">• <i>Treninzi – 16-17 januar 2014, Institut društvenih nauka, Republički zavod za statistiku, Opština Kanjiža</i>• <i>Foresight vežba – 12-13 decembar 2013, Institut društvenih nauka, Republički zavod za statistiku, Opština Kanjiža</i>• <i>Master Class – 15 april, 2014, Republički zavod za statistiku, Institut društvenih nauka, Opština Kanjiža</i>• <i>Fokus Grupa – 3 april, 2014, Institut društvenih nauka</i>• <i>Local Roundtable – 30 juni, 2014, Opština Kanjiža</i>
NAUČNI ČLANCI I DOKUMENTA
<ul style="list-style-type: none">• <i>Strategija za upravljanje migracijama, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2009</i>• <i>Migracioni profil za 2011, Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije, Beograd, 2012</i>• <i>Migracioni profil za 2013, Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije, Beograd, 2014</i>• <i>Projekcije stanovništva Republike Srbije 2011-2041, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2014</i>• <i>Anketa o prihodima i uslovima života, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2014</i>
ANALIZE U OKVIRU SEEMIG PROJEKTA
Detaljniji pregled SEEMIG izveštaja se nalazi na http://seemig.eu/index.php/downloads-project-outputs
<ul style="list-style-type: none">• <i>Conceptual framework for modelling longer term migratory, labour market and human capital processes</i>• <i>Dynamic historical analysis of longer term migratory, labour market and human capital processes in Serbia</i>• <i>Dynamic historical analysis of migratory, labour market and human capital processes - Synthesis report</i>• <i>Analysis of existing migratory data production systems and major data sources in Serbia</i>• <i>Action Plan to improve and enhance the migratory data production system and data sources in Serbia</i>• <i>Analysis of existing migratory data production systems and major data sources in eight South-East European countries - Synthesis report</i>• <i>Surveying Emigration I. Report on the first stage of the SEEMIG pilot study in Hungary and Serbia</i>• <i>Surveying Emigration II. Report on the second stage of the SEEMIG pilot study in Hungary and Serbia</i>• <i>Foresight synthesis report</i>